

ЛІТЕРАТУРА

1. Іванова І. Б. Соціально-психологічні проблеми дітей-інвалідів. - К.: Логос, 2000.-234с.
2. Маллер, А.Р. Дитина з обмеженими можливостями: книга для батьків / А.Р. Маллер. - М.: Педагогіка - Прес, 1996. - 80с
3. Права дітей з особливими потребами Посіб. -довід. нормативно- правових документів / За заг. ред. академіка О. Л. Копиленко. - К.: РННЦ „ДІНІТ”, 2002.- 187с.
4. Соціальна робота з інвалідами: настільна книга фахівця / під ред. Є.М. Холостовой. - М.: Інститут соціальної роботи, 1996. - 210 с.

А. Хміляр

*магістрант I курсу спеціальності «Соціальна робота»
Тернопільський національний педагогічний університет
імені Володимира Гнатюка*

*Науковий керівник –
кандидат педагогічних наук, доцент
Г. І. Слозанська*

СОЦІАЛЬНА РОБОТА З ДІТЬМИ З ОСОБЛИВИМИ ПОТРЕБАМИ В УМОВАХ ІНКЛЮЗИВНОГО ОСВІТНЬОГО ПРОСТОРУ

Постановка проблеми. Розвиток сучасного суспільства і процеси інтеграції в європейську спільноту вимагають забезпечення соціального захисту громадян України, особливо тих, хто потребує її найбільше, зокрема дітей з особливими освітніми потребами. На сучасному етапі спостерігається тенденція до збільшення кількості дітей, які мають відхилення у психічному і фізичному розвитку, значну частину серед яких займають діти із особливими потребами. Це потребує змін на всіх рівнях освіти, організації особливої системи навчання, яка б охоплювала різноманітний контингент учнів і диференціювала освітній процес, зважаючи на потреби дітей усіх груп та категорій.

Аналіз основних досліджень і публікацій, в яких започатковано вирішення проблеми. Дослідження проблеми навчання дітей із особливими потребами розвиваються в трьох напрямках: клінічне (клініко–пато психологічне), психологічне та педагогічне. Історія вивчення даної проблеми міститься в роботах В. Бондар, Т. Власової, Ю. Дем’янова, В. Ковальова, Т. Сак та ін. Питаннями діагностичної та корекційної роботи з дітьми з особливими потребами першими почали займатися дефектологи (Н. Бастун, В. Бондар, Т. Вісковатова, Т. Власова, Т. Ілляшенко, К. Лебединський, В. Лубовський, І. Марковська, В. Мачихіна, М. Певзнер, М. Рождественська, Т. Сак, С. Тарасюк, Н. Ципіна та ін.). Деякі питання корекції вад психофізичного розвитку дітей з особливими потребами розглядалися в контексті проблеми готовності до школи та труднощів подальшого шкільного навчання

(І. Агафонова, М. Безруких, С. Громбах, І. Дубровіна, С. Єфімова, Б. Круглов, В. Степанов, А. Фурман та ін.).

Хоча окремі аспекти проблеми супроводу дітей із особливими потребами знайшли висвітлення у ряді психологічних, педагогічних, соціально-педагогічних праць, але комплексний аналіз розвитку цього феномену в умовах інклюзивного освітнього простору не знайшов належного наукового відображення.

Формулювання мети статті. *Метою статті є вивчення психологічних основ управління розвитком персоналу в сучасній організації.*

Виклад основного матеріалу дослідження.

Істотним варіантом вирішення проблеми якісної освіти дітям з особливими потребами в Україні є розвиток інклюзивної освіти. В основі останньої лежать ідеї однакового ставлення до всіх членів суспільства незалежно від національності, культури, соціального стану, релігії, статі, раси, індивідуальних можливостей та здібностей, що забезпечує право кожної дитини навчатися в навчальному закладі за місцем проживання із забезпеченням усіх необхідних для неї освітніх умов. В основі інклюзивної освіти ідеологія, котра виключає будь-яку дискримінацію дітей із особливими потребами, забезпечує однакове ставлення до всіх учнів, але створює спеціальні умови для навчання дітей з особливими потребами.

Як доводять вчені І. Луценко [4], Д. Романовська, С. Собкова [6], Л. Вавіна [7], зміст послуг, які повинен надавати соціальний педагог в системі соціального супроводу, становлять: інформаційна й консультаційна допомога сім'ї з правових питань, соціально-психологічне консультування, допомога у догляді і нагляді за дитиною, забезпечення ліками і продуктами, організація життєдіяльності і дозвілля дитини. Вказані соціальні послуги здійснюються шляхом індивідуальної роботи. Крім того, пише Л. Балакірська [1], соціальний педагог є партнером у мобілізації соціально-педагогічної і психологічної підтримки дітям з особливими потребами, він також є посередником між членами сім'ї й іншими соціальними інститутами у належному розв'язанні конфліктних ситуацій.

А. Колупаєва [3], О. Нагорна [5] соціальний супровід інклюзивного навчання дітей з особливими потребами розглядають як діяльність соціально-психологічної служби навчального закладу, спрямовану на створення комплексу соціально-психологічних, психолого-педагогічних та психотерапевтичних умов, які повинні сприяти соціальній адаптації, реабілітації і самореалізації в соціумі дітей з особливими потребами (школа, група однолітків, сім'я та ін.). В. Войтко пише, що супровід дітей з особливими потребами є динамічним процесом, це діяльність соціально-психологічної служби закладу, яка складається з компонентів:

- моніторинг психолого-педагогічного та медико-психологічного статусу дитини з особливими потребами в динаміці її психічного розвитку;
- створення належних соціально-психологічних умов щодо ефективного психічного розвитку дітей з особливими потребами в соціумі;
- систематична психологічна допомога дітям з особливими потребами у вигляді консультування, психологічної підтримки, психокорекції;
- систематична психологічна допомога батькам дітей з проблемами у розвитку;

- організація життєдіяльності дітей з особливими потребами в соціумі з урахуванням їх психічних можливостей [8, с. 23-26].

Н. Софій називає такі основні напрямки роботи соціального педагога, який здійснює соціальний супровід інклюзивного навчання, наступні:

- соціально-психологічна діагностика;
- психолого-педагогічна корекція;
- соціальне консультування;
- соціальна реабілітація;
- психолого-педагогічна підтримка [9].

Вважаємо, що загальний процес соціально-педагогічної допомоги дітям з особливими потребами повинен проходити в чотири етапи:

1. Дослідницький: виявлення особливих і соціальних потреб дітей з особливими потребами, збереження їх здібностей та розширення простору соціальної адаптованості.

2. Планування низки соціально-педагогічних впливів.

3. Організація різноманітної соціально-педагогічної допомоги.

4. Оцінювання результативності діяльності.

Так, у процесі виконання діагностичної роботи, соціальний педагог виявляє індивідуальні та спеціальні особливості дітей з особливими потребами, також виявляє проблеми та потреби дітей з особливими потребами, оцінює особливості розвитку соціальних відносин між учнями класу, середовища школи загалом.

Соціальний педагог, здійснюючи *прогностичну* роботу, прогнозує розвиток подій, які відбуваються в колективі класу, та розробляє моделі соціальної поведінки дітей з особливими потребами; визначає пріоритети стосовно напрямків, форм, методів, соціально-педагогічних технологій. Соціальний педагог прогнозує результати освітнього процесу з урахуванням чинників становлення особистості, здійснює соціально-педагогічне проектування розвитку дітей з особливими потребами в колективі здорових однолітків.

Соціальний педагог, виконуючи *консультативну* роботу, соціальний педагог при цьому надає рекомендації і поради, професійну консультативну допомогу дітям з особливими потребами, їх батькам, учителям, адміністрації школи, іншим особам у пошуку шляхів розв'язання проблемних ситуацій. Він забезпечує налагодження взаємодії між учнями, педагогічними працівниками і батьками в умовах навчального закладу.

Соціальний педагог, здійснюючи виконання *захисної* роботи, забезпечує реалізацію прав та інтересів дітей з особливими потребами на основі нормативних документів; відстежує надання їм пільг, представляє інтереси в різних інстанціях, одночасно співпрацюючи з органами соціального захисту та соціальної допомоги, медичними закладами та ін.

Соціальний педагог, здійснюючи реалізацію *профілактичної* роботи, запобігає проявам соціальної дезадаптації дітей з особливими потребами, виникненню конфліктної поведінки серед учнів, батьків; переконує дітей з особливими потребами

в доцільності дотримання норм і правил поведінки. Також він забезпечує умови для формування соціально позитивної спрямованості дитини.

Соціальний педагог, здійснюючи виконання *соціально-перетворюючої* роботи, організовує соціально-педагогічний супровід освітнього процесу; соціально-педагогічний патронаж дітей з особливими потребами; надає соціальні послуги, спрямовані на задоволення соціальних потреб та інтересів дітей в різних видах діяльності – дозвіллевій, спортивній, художній. В основі соціально-перетворюючої функції – соціально-педагогічний патронаж сім'ї, призначений для збереження її цілісності і основних соціальних функцій. Соціально-педагогічний патронаж сім'ї, яка виховує дитину з особливими потребами, передбачає надання регулярної допомоги батькам у вихованні дитини, догляді за нею, організації міжособистісних стосунків з такою дитиною, забезпечення нормального ритму життя, індивідуального комфорту та системи правового захисту.

Соціальний педагог, здійснюючи *організаційну* діяльність, координує налагодження соціальної взаємодії між різними інститутами в їх роботі з дітьми з особливими потребами, сім'ями; сприяє соціально корисній діяльності дітей; формує систему взаємин серед учнів, батьків, педагогів ЗНЗ.

Відтак процес соціального супроводу дітей із ЗПР передбачає передавання соціального досвіду з урахуванням особливостей і потреб різних категорій дітей за активної їх участі й забезпечення адекватних умов їхнього навчання і виховання, у результаті чого діти беруть активну участь в основних сферах життя і діяльності суспільства, готуються до повноцінного дорослого життя, самореалізації, розкриття себе як особистості. Завданнями соціального супроводу дітей із особливими потребами є недопущення появи у дитини патологічних рис розвитку особистості під впливом особливих умов навчання; допомога дітям з особливими потребами в опануванні системою відносин зі світом і собою; недопущення затримки не тільки в набутті дітьми знань, а й у розвитку особистісних якостей, запобігання інфантилізму; корекційно-розвивальна робота з наявними дефектами дитини; оптимізація спілкування дитини з однолітками, батьками, педагогами.

Висновки. Отже, здійснення інклюзивної освіти потребує організації належного соціального супроводу усіх учасників навчального процесу: дітей та фахівців різних напрямків, батьків, адміністрації школи. Система соціального супроводу дітей із особливими потребами має бути спрямована на створення належних умов, які забезпечуватимуть підвищення соціальної активності дітей, розвиток інтелектуальних процесів, формування ціннісних установок, що відповідають психічним і фізичним можливостям дитини із особливими потребами. Такий соціальний супровід повинен являти собою комплексну систему динамічної корекційної і розвивальної допомоги відповідно з віковими та індивідуальними потребами учнів із особливими потребами.

ЛІТЕРАТУРА

1. Балакірська Л. В. Інклюзивна освіта для дітей з особливими потребами / Л. В. Балакірська // Педагогічна майстерня. – 2011. – № 6. – С. 11–13.
2. Ілляшенко Т. Інтеграція дітей з особливими освітніми потребами у загальноосвітній школі / Т. Ілляшенко // Початкова школа. – 2007. – № 12. – С. 46–49.

3. Колупаєва А.А. Діти з особливими потребами в загальноосвітньому просторі: початкова ланка. Путівник для педагогів : навчально–методичний посібник / Колупаєва А.А., Таранченко О.М. – Київ, 2010. – 96 с.

4. Луценко І. Психолого–педагогічний супровід дитини з особливими потребами / І. Луценко // Психолог. Шк. світ. – 2005. – №40. – С. 19–27.

5. Нагорна О. Б. Особливості корекційно–виховної роботи з дітьми з особливими освітніми потребами : навчально–методичний посібник / О. Б. Нагорна. – Рівне, 2016. – 141 с.

6. Психологічний та соціально–педагогічний супровід навчання і виховання «особливої дитини» у школі : метод. посіб. / за ред. Д.Д. Романовської, С.І. Собкової. – Чернівці : Технодрук, 2009. – 196 с.

7. Психолого–педагогічний супровід дітей з порушеннями опорно–рухового апарату та затримкою психічного розвитку / за ред. Вавіної Л.С. – К. : АТОПОЛ, 2011. –180 с.

8. Создание и апробация модели психолого–педагогического сопровождения инклюзивной практики : методическое пособие / под ред. С.В. Алехиной, М.М. Семаго. – М. : МГПУ, 2012. – 156 с.

9. Створення індивідуальної програми розвитку для дітей з особливими освітніми потребами : методичний посібник / за ред. Софій Н. З. – К. : Плеяди, 2015. – 66 с.

І. В. Хотінська

*магістрантка спеціальності «Соціальна робота»
Тернопільського національного педагогічного університету
імені Володимира Гнатюка
Ira191095@ukr.net*

*Науковий керівник –
кандидат педагогічних наук, доцент
Н. М. Горішна*

ОЦІНКА ПОТРЕБ СІМЕЙ, ЯКІ ВИХОВУЮТЬ ДІТЕЙ З ОБМЕЖЕНИМИ МОЖЛИВОСТЯМИ, У СОЦІАЛЬНИХ ПОСЛУГАХ В УМОВАХ ОТГ

Проблема інтеграції у соціум, підвищення якості життя дітей з обмеженими можливостями та їх сімей завжди була і залишається актуальною. У нашій країні з кожним роком збільшується кількість дітей з важкими вродженими та набутими захворюваннями. За статистикою в Україні налічується 135,4 тисяч дітей-інвалідів, або 120 осіб на кожні 10 тисяч дітей [2]. Основний тягар догляду, виховання та освіти таких дітей лягає на їх сім'ї.

Результати аналізу наукових джерел з проблеми дослідження засвідчили, що вивченням проблем дітей-інвалідів та їх сімей у контексті соціальної роботи займаються Л. Алексєєва, М. Айшервуд, Г. Багаєва, С. Безух, Н. Майструк,